

3. Istanbuli konventsioon

Euroopa olulisim, aga ka suuri vaidlusi ja vastuseisu tekitanud naiste õiguste lepe on naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon¹, lühidalt Istanbuli konventsioon. See on maailmas kolmas regionaalne lepe, mis loob rahvusvahelise õigusraamistiku, mis võimaldab käsitada naistevastast vägivalda kui naiste inimõiguste rikkumist ja diskrimineerimise liiki.² Eeldatakse, et konventsiooniga liitunud riigid kriminaliseerivad füüsilise, seksuaalse ja vaimse vägivalla, ahistava jälitamise (*stalking*), seksuaalse ahistamise, naiste suguelundite moonutamise, tahtevastase abielu, aborti ja steriliseerimise.

Istanbuli leppe teeb eriliseks nõue, et riigid peavad naistevastast vägivalda ka ennetama, mitte üksnes sellele reageerima. Riikidel tuleb pingutada, et hoida ära konventsioonis nimetatud vägivallateod, mida võivad toime panna füüsilised või juriidilised isikud (konventsiooni art 12). Kuna naistevastase vägivalla põhjuseid nähakse sooga seotud eelarvamustes ja traditsioonides (sealhulgas soostereotüüpides), tuleb riikidel need välja juurida (art 12).

Vaidlusi ja vastuseisu äärmusparempoolsetelt soolise võrdsuse vastastelt (*anti-gender*) gruppidele tekitas Istanbuli konventsiooni koostamisel sotsiaalse soo (*gender*) mõiste defineerimine leppe tekstis. Konventsiooni kohaselt on sugu sotsiaalselt konstrueeritud mõiste ning selle järgi tehakse naistel ja meestel vahet vastavalt ühiskonnas ettekirjutatud rollidele, käitumisele, tegevusele ja omadustele.

Konventsioonil on oma järelevalveorganid: naistevastase vägivalla ja perevägivalla vastu võitlemise eksperdirühm GREVIO (Group of Experts on Action Against Violence Against Women and Domestic Violence) ning osalisriikide komitee. Eksperdirühm vaatab läbi riikide aruandeid konventsiooni kohaldamise kohta ning osalisriikide komitee annab soovitusi, kuidas eksperdirühma seisukohti rakendada. Eesti on esitanud oma esimese aruande selle kohta, kuidas riigis Istanbuli konventsiooni rakendatakse.³

Euroopa Liit kirjutas Istanbuli konventsioonile alla 2017. aastal. Liidu tasemel kestavad läbirääkimised selle üle, kas liit peaks konventsiooni ratifitseerima, ja kirjanduses arutletakse, miks EL-i ühinemine leppega on vajalik.⁴

- [1](#) Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon. – RT II, 26.09.2017, 2.
- [2](#) Euroopa Nõukogu koostatud lühiülevaade Istanbuli konventsioonist: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=1680a24cd4> (28.06.2021).
- [3](#) First report by Estonia on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence, 2021. – <https://rm.coe.int/grevio-inf-2021-3-state-report-estonia/1680a24cd4> (01.10.2021).
- [4](#) De Vido, S. The ratification of the Council of Europe Istanbul Convention by the EU : a step forward in the protection of women from violence in the European legal system. – European Journal of Legal Studies 2017/9 (2).